

Dr hab. Joanna Kruczalak-Jankowska ,
profesor nadzwyczajny
Katedra Prawa Handlowego
WPIA Uniwersytetu Gdańskiego

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgra Jana Szuszkiewicza pt. „Umowa rachunku bankowego jako umowa ramowa”, napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Wojciecha Pyziola na Uniwersytecie Jagiellońskim

I. Uwagi ogólne

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595, ze zm.) rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej, jak też umiejętność samodzielnego prowadzenia przez niego pracy naukowej.

II. Ocena rozprawy doktorskiej

Temat rozprawy został wybrany i sformułowany prawidłowo zarówno z teoretycznego jak i praktycznego punktu widzenia. Autor poddał analizie instytucję rachunku bankowego jako umowy ramowej. Pomimo, że jest to problematyka opisana już w polskiej doktrynie Prawa handlowego, to udało się Autorowi zaprezentować oryginalne poglądy w tym zakresie. Ponadto podjął się Autor niezmiernie trudnego zadania zaadaptowania i umiejscowienia regulacji unijnej w polskiej cywilistyce. Praca Pana mgra J. Szuszkiewicza stanowi niewątpliwie kompendium wiedzy w tym zakresie.

W celu dokonania wieloaspektowej analizy umowy rachunku bankowego w ujęciu ramowym przedstawił Doktorant całościowy obraz tej instytucji prawnej oraz przeprowadził dogłębne badania dotychczas prezentowanych poglądów na ten temat.

Ostatecznie, w wyniku przeprowadzonych badań ustalił charakter prawny przedmiotowej umowy.

Podstawową tezę, którą postawił w pracy Doktorant jest twierdzenie, że „Umowa rachunku bankowego jest z istoty swojej przeznaczona do tego, ażeby działała jako ramowa. Jest to bowiem kontrakt co do zasady przewidziany dla wielokrotnej i powtarzalnej współpracy, w której dominujące zobowiązania mają charakter ciągły, a nie jednorazowy”(s. 7) i to zarówno w skali krajowej jak i europejskiej (s. 9). Na poparcie postawionej tezy, odpowiadając na postawione pytania badawcze (s.9), przedstawił w pracy wiele przekonujących argumentów.

W rozprawie posłużono się głównie metodą dogmatyczno-prawną. Wybór tej metody należy uznać za prawidłowy.

Układ recenzowanej rozprawy także jest prawidłowy. Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów i ma charakter bardzo obszerny, a w mojej opinii wręcz zbyt obszerny. Moim zdaniem, niepotrzebnie prowadzi Autor niektórych częściach pracy wywody nawiązujące do podstaw prawniczej wiedzy akademickiej (przykłady poniżej) Świadczy to co prawda o pogłębionej wiedzy Autora w zakresie prawa cywilnego, ale nie do końca spełnia wymogi rozprawy doktorskiej, w której Doktorant powinien przede wszystkim, przedstawić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Chociaż Rozdziały podzielono na podrozdziały, to ich nie ponumerowano, co należy uznać za dosyć nietypowy zabieg edytorski. Zostały one jednak wyodrębnione w sposób przemyślany, gdyż „odpowiadają chronologicznie typowym etapom kontraktowania pomiędzy podmiotami prawa cywilnego” (s. 10). Wnioski i postulaty *de lege ferenda* przedstawiał Doktorant w treści samej pracy oraz w Zakończeniu. Układ pracy jest logiczny. Praca została napisana rzetelnie przy wykorzystaniu dobrego warsztatu prawniczego. Cele pracy zostały osiągnięte.

W rozdziale pierwszym, wprowadzającym, Doktorant poddał analizie zagadnienia umowy ramowej w ogólności, cech charakterystycznych ramowej umowy rachunku bankowego, ustalenia podtypów ramowych tej umowy oraz wykluczenia tych podtypów, które nie mają tego charakteru, genezy i funkcji umowy rachunku bankowego. Wyraża tu Autor pogląd, że w przypadku ramowej umowy rachunku

bankowego nie można mówić o typie umowy, ale o *modyfikatorze* umowy, gdyż Jego zdaniem „Ramowość jako taka nie dotyczy bezpośrednio treści zobowiązania, tylko sposobu kształtowania jego treści w czasie” (s.17). Mam wątpliwość co do użycia takiego sformułowania w bardzo klasycznie napisanej pracy cywilistycznej.

W rozdziale tym za interesujący uznać należy zaproponowane przez Autora kryteria podziału umów rachunku bankowego na ramowe oraz nie-ramowe (s. 18-22). Ciekawe są także znajdujące się w tym rozdziale rozważania na temat charakteru prawnego tej umowy. Pisząc o powierniczym rachunku deweloperskim pominął jednak publikacje B. Glinieckiego, a zwłaszcza monografię pt. *Mieszkaniowy rachunek powierniczy. Analiza cywilnoprawna*, Gdańsk 2018 (dostępna w wykazie monografii LEX). Na uwagę zasługują wreszcie rozważania na temat bankowych wzorców umownych (s. 59 i nast.), a w szczególności ich wykładni.

W rozdziale drugim Doktorant skupił się na analizie zagadnień związanych z zawieraniem ramowej umowy rachunku bankowego. Rozpoczął swoje rozważania od analizy przedmiotowej oraz podmiotowej umowy rachunku bankowego, ze szczegółowym omówieniem rodzajów „ramowych” rachunków bankowych. W tym zakresie udowadnia Autor swoją pogłębioną wiedzę na temat cywilnoprawnych aspektów prawa bankowego. Zupełnie niepotrzebnie zamieszcza jednak Autor także informacje o charakterze podręcznikowym (np. s. 87 uwagi na temat zdolności do czynności prawnych lub jej braku osób fizycznych, przedstawicielstwa s. 89 – 91, teorii organów s. 93). Na stronie 94 odwołuje się do nieobowiązujących od 01.01.2016 regulacji prawa upadłościowego i naprawczego.

W rozdziale tym prowadzi także Doktorant ciekawe rozważania na temat stron umowy ramowej rachunku bankowego, w tym także dopuszczalności outsourcingu (s. 116-118), trybu ofertowego z wykorzystaniem bankowego wzorca umownego (s. 141 i nast.) czy dyrektyw racjonalnego tworzenia ramowej umowy rachunku bankowego (s.159 i nast.). Wyraża tu wiele samodzielnych poglądów i opinii. W zakończeniu tego rozdziału stawia ostateczną tezę, że ramowość umowy rachunku bankowego nie ma charakteru normatywnie obligatoryjnego (s. 182).

W kolejnym, rozdziale trzecim przeanalizował Doktorant wykonywanie ramowej umowy rachunku bankowego. Scharakteryzował tu szczegółowo zlecenia płatnicze, pomocnicze usługi płatnicze dodane Dyrektywą PSD II, przechowywanie środków pieniężnych posiadacza rachunku przez bank, opłaty i prowizje bankowe, zobowiązania niepieniężne w umowie rachunku bankowego oraz zasady wykonywania umów szczególnych rachunków bankowych. Przy klasyfikowaniu głównych świadczeń umowy rachunku bankowego posłużył się Autor koncepcją A. Kleina z podstawowej, ale zarazem klasycznej w tym zakresie monografii *Elementy zobowiązaniowego stosunku prawnego*, co oceniam bardzo wysoko. W zakresie oceny należytej staranności proponuje w odniesieniu do stron umowy wzorce sumiennego bankiera oraz sumiennego posiadacza rachunku, wyznaczane np. na podstawie Kodeksu Etyki Bankowej (s. 184-186). W aspekcie obowiązku do przechowywania przez bank środków pieniężnych posiadacza rachunku formułuje także definicję ramowej umowy rachunku bankowego jako zestawu „reguł służących organizowaniu oraz uproszczonemu, wielokrotnemu rozliczeniu zbioru wierzytelności o zwrot pożyczonych pośrednio lub bezpośrednio sum pieniężnych drugiej stronie tej umowy” (s. 257).

Także w tym rozdziale przy omawianiu rachunku powierniczego brak odwołania do prac B. Glinieckiego.

W rozdziale czwartym Doktorant poddał analizie środki ochrony prawnej na wypadek naruszenia umowy rachunku bankowego. Za bardzo interesujące uznać należy rozważania Doktoranta na temat wzajemnej zależności pomiędzy pojęciami naruszenie umowy a niewykonanie i nienależyte wykonanie zobowiązania, chociaż także tutaj nie ustrzegł się Autor zbyt częstego nawiązywania do wiedzy o charakterze podręcznikowym (s. 312 i nast.). Ostatecznie jednak wyjście od swoistych podstaw prawa zobowiązań pozwala Autorowi na prawidłową kwalifikację i osadzenie instytucji naruszenia ramowej umowy rachunku bankowego w systemie polskiego prawa cywilnego. W sposób szczegółowy omawia Autor naruszenie transakcji płatniczej w ogólności, ze szczególnym uwzględnieniem odpowiedzialności banku odbiorcy. Porusza także w sposób lakoniczny problem odpowiedzialności podmiotu trzeciego za naruszenie transakcji płatniczej, posługując się jednak niefortunnym sformułowaniem „użytkownicy danej transakcji” (s. 348). Następnie w ramach rozdziału szczegółowego

dokładnie analizuje naruszenie transakcji wpłaty, wypłaty, polecenia przelewu, naruszenie transakcji kartowej, polecenia zapłaty oraz obowiązku przechowywania i zwrotu środków pieniężnych posiadacza. Zwraca tu uwagę na konieczność odróżnienia pojęcia naruszenia transakcji płatniczej od wykonania nieautoryzowanej transakcji płatniczej. Dalej prowadzi Autor także ciekawe wywody o tzw. debecie niedozwolonym, naruszeniu obowiązku dochowania tajemnicy zawodowej, naruszeniu tajemnicy bankowej. Rozdział ten kończy Autor rozważaniami o naruszeniu przepisów o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu, chociaż w zasadzie chodzi tu o skutek, jaki działanie sprzeczne z tymi przepisami wywiera na naruszenie ramowej umowy rachunku bankowego. W ramach tematyki naruszenia szczególnych typów umowy rachunku bankowego poruszył Doktorant także problem naruszenia bankowej umowy deweloperskiej oraz powierniczego rachunku bankowego. Pomiął tu jednak ogólnie dostępne publikację B. Glinieckiego.

Ostatni, piąty rozdział poświęcił Doktorant kwestiom związanym ze zmianą oraz rozwiązaniem przedmiotowej umowy, a także zakończeniem stosunku prawnego z niej wynikającego. W odniesieniu do zmiany treści umowy w rozdziale tym omawia Doktorant zmianę umowy rachunku bankowego w ogólności, zmianę umowy za porozumieniem stron, zmianę bankowego wzorca umownego, zmianę umowy w wyniku waloryzacji sądowej oraz zastosowania klauzuli *rebus sic stantibus*. Następnie omówił dosyć szczegółowo rozwiązanie umowy za porozumieniem stron oraz umowne i ustawowe prawo do odstąpienia od umowy. W podrozdziale zatytułowanym Wpływ upadłości banku na umowę rachunku bankowego- Bankowy Fundusz Gwarancyjny wykazuje niestety dosyć płytką znajomość ogólnego prawa upadłościowego (s. 471 od góry) posługując się także nieprawidłowym skrótem u.p.n., gdyż od 01.01.2016 r. ustawa, o której mowa nosi nazwę Prawo upadłościowe. Za wadę pracy uważam także pominięcie problematyki skutków ogłoszenia upadłości konsumenckiej dla zawartych umów ramowych rachunku bankowego.

W zakończeniu Doktorant sformułował bardzo interesujące wnioski. Ostatecznie postawił Autor kilka interesujące tez :

„nadanie umowie rachunku bankowego funkcji instrumentu prawnego, mającego wspierać realizację unijnej zasady przepływu kapitału znacząco wpłynęło na rozbudowanie przepisów, które na poziomie europejskim regulują jej treść” (s. 482),

„Cel ustawodawcy unijnego, jakim było zniwelowanie przewagi informacyjnej banków na rzecz równowagi z ich klientami będącymi konsumentami, nie został...osiągnięty”, a to ze względu na nieudaną, nieczytelną dla odbiorców (konsumentów) transpozycję dyrektyw UE do ustawy o usługach płatniczych. (s. 484-485),

„w dzisiejszych czasach niemożliwy jest powrót do poprzedniej, wielowiekowej tradycji legislacyjnej tej umowy, tj. do pozostawienia podmiotom prawa cywilnego pełnej swobody kontraktowania.” Zdaniem Doktoranta, cele które obecna regulacja realizuje, służą nie tylko uporządkowaniu stosunku dwustronnego, ale służą także „podmiotom trzecim” (s. 487).

Pracy naukowej Doktoranta należy przypisać twórczy oraz nowatorski charakter. W pracy dokonał Autor oceny, czy „ustawowe” ramy kształtujące ramowa umowę rachunku bankowego zostały prawidłowo „zaprojektowane” i wdrożone zgodnie z zasadami prawidłowej legislacji(s. 482). Zaprezentowane przez Autora innowacyjne tezy stanowią ciekawy głos w dyskursie naukowym. Własne, wyważone poglądy zawarł Doktorant we wszystkich rozdziałach pracy oraz w Zakończeniu.

Podsumowując, należy ocenić, że założone cele recenzowanej rozprawy zostały osiągnięte i że Doktorant, formułując wiele ciekawych tez i odpowiednio je uzasadniając, rozwiązał problem naukowy, o jakim mowa w art. 13 ust. 1 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym. W tym zakresie została zatem spełniona przesłanka do nadania mu stopnia naukowego doktora.

III. Ocena wiedzy teoretycznej doktoranta

Doktorant zgromadził i przestudiował znaczną ilość pozycji z polskiej literatury przedmiotu. Odwołania do literatury zagranicznej są nieliczne, ale można je uznać za wystarczające. W rozprawie przeanalizował i powołał dostępne orzeczenia sądów polskich (nie wykazał ich jednak w sposób uporządkowany w bibliografii). W pracy wykorzystał także raporty i sprawozdania organów/ regulatorów rynku finansowego w Polsce. Liczne wnioski wnikające z tych analiz znalazły się przede wszystkim w treści rozprawy.

Chociaż nie jestem zwolenniczką zamieszczania w rozprawie doktorskiej pobocznych rozważań, a za takie uznaję np. rozważania historyczne na temat bankowego tytułu egzekucyjnego (s. 422- 426), to zabiegi tego typu traktuję jako potwierdzenie ogólnej wiedzy Doktoranta, o której mowa w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. W podsumowaniu można więc stwierdzić, że w obszernym i bardzo starannym opracowaniu Doktorant dowiódł swojej rzetelnej wiedzy w zakresie prawa, a w szczególności prawa cywilnego.

IV. Ocena umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej

Recenzowane opracowanie należy ocenić także bardzo dobrze pod względem warsztatowym. Recenzowaną rozprawę cechuje zwięzłość myśli; nie ma w nim zbędnych powtórzeń. Zaprezentowane wnioski są logiczne i wynikają z poprzedzających je rozważań. Prowadzone rozważania dokumentowane są rzetelnie źródłami. W pracy odwołuje się Autor szeroko do klasycznej polskiej myśli cywilistycznej, co moim zdaniem, stanowi istotny walor pracy.

Jak wspomniano już w pkt. I recenzji temat rozprawy został wybrany i sformułowany prawidłowo zarówno z teoretycznego jak i praktycznego punktu widzenia. Tezy zaprezentowane w rozprawie zostały poparte przekonującymi

argumentami. Zebrana, jak podkreślono wcześniej, obszerną, chociaż nie w pełni wyczerpującą badane zagadnienie, literaturę przedmiotu Doktorant poddał starannej, wnikliwej oraz krytycznej analizie. Przeprowadzona analiza dowodzi wysokich umiejętności Doktoranta w tym zakresie.

Co do kwestii prowadzenia badań prawno- porównawczych w procesie analizy zgromadzonego materiału badawczego, to należy wskazać, że w ostatnim okresie obserwuje się w rozprawach doktorskich odchodzenie od przeprowadzania obszerniejszych badań tego typu. W recenzowanej rozprawie ze względu na przyjęty zakres tematyki badawczej prowadzenie pogłębionych badań prawno- porównawczych co do zasady nie było konieczne, zwłaszcza że celem Autora była m.in. ocena sposobu transpozycji prawa dyrektyw PSDI , PSDII oraz PAD do systemu polskiego prawa cywilnego.

Doktorant prawidłowo posługuje się językiem prawniczym. Rozprawa jest napisana językiem komunikatywnym, a prowadzone wywody są przejrzyste i zrozumiałe dla czytelnika. Błędy edycyjne (np. brak informacji o publikacji w przypisie 943) oraz literowe występują w pracy sporadycznie i nie wpływają negatywnie na ogólnie bardzo dobrą ocenę pracy. Wątpliwości natury terminologicznej budzi natomiast sformułowanie „produkty bankowe” (s. 167).

Za wadę pracy uznaję natomiast zbyt częste cytowanie treści przepisów (np. s. 384) oraz używanie przy tym zupełnie niepotrzebnie w niektórych przypadkach kursywy i cudzysłowu (np. s.151, gdzie przytacza zupełnie zbędnie treść art. 353¹ KC, zamiast się do niego odwołać).

W podsumowaniu należy jednak jednoznacznie stwierdzić, że recenzowana rozprawa doktorska także w zakresie umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, stanowi opracowanie interesujące i wartościowe, a przedstawione powyżej uwagi krytyczne nie wpływają na ogólną bardzo pozytywną ocenę walorów naukowych i poznawczych rozprawy.

V. Wniosek końcowy

Pomimo zgłoszonych powyżej uwag krytycznych, mających jednak wyłącznie charakter polemiczny, wyrażam przekonanie, że rozprawa doktorska mgra Jana Szuszkiewicza odpowiada wymaganiom określonym w art. 13 ust. 1 ustawy o stopniach i tytule naukowym. Rozprawa ta powinna być dopuszczona do publicznej obrony.

J. Kunzelek - fachowce

2020 -12- 1 8